

38. Yüksel Kocadoru'nun "Şehirler" adlı şiirinin çevirisinde başvurulan çeviri stratejileri¹**İnci ARAS²**

APA: Aras, İ. (2021). Yüksel Kocadoru'nun "Şehirler" adlı şiirinin çevirisinde başvurulan çeviri stratejileri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö9), 470-479. DOI: 10.29000/rumelide.981553.

Öz

Çevirmenin kaynak dilden erek dile çevrilen yapıtın ikinci yazarı olarak ve çevirinin de bir yeniden yaratıcı olarak görülüp görülemeyeceğinin ele alındığı bu çalışmada, çevirmenin çeviri etkinliği sürecinde başvurabileceği çeviri stratejilerine yer verilecektir. Kaynak dildeki metin var olmadan çeviri metninin var olamayacağını ileri sürerek çevirmenin görevini sadece çevirmenlikle sınırlandıran ve kaynak dildeki metnin erek dile aktarımında çevirmene özgürlük tanıyan birbirine zıt iki yaklaşım birbiriyle karşılaştırılarak çevirmenin üstlenmesi gereken asıl görevin ne olduğu tespit edilmeye çalışıldıktan sonra çeviri sürecinde sıklıkla başvurulan çeviri stratejilerine değinilecektir. Bu bilgiler ışığında Yüksel Kocadoru'nun Almanca "Städte" şiirinin Türkçeye çevirisi başvurulan çeviri stratejileri açısından incelenecektir ve Kocadoru'nun Almanca dilindeki kaynak metnin duygusunu erek dil Türkçeye de aktarmak için ödünçleme, somutlaştırma, üstanlamlı/altanlamlı çeviri, türetme, telafi, çıkarım, yer değiştirme, açıklama, uyarılma, standartlaştırma, perspektif kaydırma, açıklamalı çeviri, yabancılaştırma / yerelleştirme ve daraltma / genişletme stratejilerinden hangilerini tercih ettiği gözler önüne serilecektir.

Anahtar kelimeler: Çeviri stratejileri, şiir çevirisi, kaynak dil, erek dil, edebi çeviri

Translation strategies in the translation of Yüksel Kocadoru's poem "Städte"**Abstract**

In this study, where the translator can be seen as the second author of the work translated from the source language to the target language and whether the translation can be seen as a re-creator, the translation strategies that the translator can use during the translation activity process will be included. After trying to determine what the translator's main task is, by comparing the two opposite approaches that restrict the translator's task to only translator by asserting that the translation text cannot exist without the text in the source language, and giving freedom to the translator in transferring the text in the source language to the target language, the translation strategies frequently used in the translation process will be discussed. In the light of this information, the Turkish translation of Yüksel Kocadoru's German "Städte" poem will be examined in terms of the translation strategies applied. In the light of this information, the translation of Yüksel Kocadoru's German poem "Städte" into Turkish will be examined in terms of the translation strategies applied and in order to transfer the sense of the source text in the German language of Kocadoru to the target language Turkish as well, borrowing, concretization, supermeaning/connotational translation, derivation, compensation, inference, place. It will be revealed

¹ Bu çalışma 26-27 Haziran 2021 tarihlerinde düzenlenen III. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumunda sunulmuş ve makale olarak genişletilmiştir.

² Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, (Eskişehir, Türkiye) incikarabacak@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7237-3901 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 30.06.2021-kabul tarihi: 20.06.2021; DOI: 10.29000/rumelide.981553]

which of the strategies of changing, paraphrasing, adapting, standardizing, perspective shifting, annotated translation, alienation / localization and narrowing / widening are preferred.

Keywords: Translation strategies, poetry translation, source language, target language, literary translation

1. Giriş

Dilin ait olduğu kültürün kodlarıyla inşa edildiği görüşünden hareket edildiğinde çeviribilimin de kültür ile olan göbek bağı yadsınamazdır. Nitekim kaynak dilden erek dile gerçekleştirilen çeviri etkinliğinde salt dilsel bir aktarım değil, aksine kültürel bir aktarım da söz konusudur. Bu noktada gerçekleştirilen bir çeviri etkinliğinin başarı ölçütü ise aktarılan dilsel ve kültürel unsurların erek dilde de kaynak dildekine eşdeğer bir duyguyu, düşünceyi ifade edebilmesidir, Raková (2016: 30)'nın ifadesiyle, kaynak metni erek dilde de okunabilir kılmasıdır. Moran (2001: 115) da bu konuda aynı görüşe sahiptir, duygularını dile getirip okura aktarma görevini üstlenen bir sanatçıdan farksız olan çevirmenin de görevi sanatçının duygu ve düşüncesini erek kültürün okuyucusuna aktarmaktır. Bu noktada çevirmenin görevinin zorluğunu da dikkate almak gerekir. Nitekim burada söz konusu olan kaynak metindeki duygu ve düşüncenin farklı kültürel kodlarla örülü başka bir dile aktarımıdır -ki bu bazı durumlarda metnin çevrilemezliğine de yol açabilmektedir (Ülsever, 2005: 115).

Farklı disiplinlerin araştırma konusu olan, tarihsel kökeni Romalılar dönemine dayanan ve Yunanca kaynak metnin taklidinden ibaret olan fakat toplumsal ve siyasal değişimlerle birlikte yorumlamaya dayalı hale gelen çeviri etkinliği, eski dönemlerinden itibaren uluslararası iletişimi sağlayan bir işleve sahip olmuştur. Dil ve edebiyatı zenginleştirme aracı olarak görülmeye başlanan yoruma dayalı çeviri yaklaşımı, İncil'in ve dinsel metinlerin çevrilmesi söz konusu olduğunda yerini kaynak metne bağlı yöntemle bırakmıştır. Çeviri etkinliğinde yeniden yorumlamaya yer verilmesi ve çevirmenin ikincil konuma itilme anlayışının terk edilmesi ise 15. yüzyılı bulmuştur (Ülsever, 2005: 48). 20. yüzyılın ikinci yarısında ise salt kaynak dilden erek dile aktarım olmaktan çıkan çeviri etkinliği, farklı bilim dallarıyla birlikte çalışan bir disiplin haline gelmiştir (Newmark, 1988: 18) ve "çevirmenleri, kaynak metinlere olan dilsel 'bağımlılıklardan' kurtarmıştır" (Yücel, 2006: 489). Bu durum çeviri bilimciler arasında birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalardan biri de metnin çevirmen olarak mı yazar olarak mı çevrileceğine yöneliktir. Bu karşılığı Mounin, metni okura çeviri olduğunu hissettirmeden aktaran saydam camlar ve okura metnin çeviri olduğunu hissettiren renkli camlar olarak nitelendirerek Venuti'nin öne sürdüğü kaynak dilden erek dile çevrilen metinde çevirmenin görünürlüğü/görünmezliği tartışmasına işaret etmektedir. Bu bağlamda Venuti (1995: 5), Batı edebiyatının çevirmenlerinin çeviri sürecinde görünmez kalmayı tercih ederek saydam camlar taktıklarını ve kaynak dildeki özgün yapıtı yeniden yarattıklarını belirtmektedir. Çevirmenin "iki noktayı birbirine kavuşturan bir ırmaktan, havayolundan, karayolundan farksız" olduğunu vurgulayan Mehmet Rifat (2003: 10) da buna ilişkin olarak çevirmenin görevinin çevirmenlikle sınırlı olduğunu belirterek ve çevirmenin yazarlık rolünü reddetmektedir:

Çeviri nasıl kendine özgü bir biçimse, çevirmenin işlevi de kendine özgü bir görev diye anlaşılıp yazarın görevinden kesin sınırlarla ayrılabilir [...] Büyük çevirmenlerin yazar, önemsiz yazarların da ikinci sınıf çevirmen olduklarına ilişkin genel önyargıyı tarih bile doğrulamamaktadır (Rifat, 2004: 41).

Çevirmenin yazarlık rolü üstlenmesine dair anlayışı reddeden ve çevirmenin kaynak dildeki yapıtı taklit etmesi değil, özgün yapıtın dilini kendi dilinde yeniden türetmesi gerektiğinin altını çizen Rifat'ın görüşüne benzer şekilde, erek odaklı çeviriyi temel alan Skopos kuramını ortaya atan Vermeer (1992: 43) çevirmenin bir yorumlama olduğunu belirtmektedir ve erek metni ve okuru odak noktası olarak almaktadır. Bu noktada

kaynak kültüre özgü dünya görüşünü eserine yansıtan yazar ile bunu erek kültürdeki okura aktarmakla görevli çevirmeni birbirinden ayrı tutan Yücel (2006: 489) ise çeviri metinlerin alımlanmasında çevirmenin görevinin kendi kültüründen farklı olan ve "çevirinin doğasında bulunan bu yabancılığı" yabancı bir kültürel geçmişe sahip olan erek okura hissettirmek olduğunu ve bunu kaynak metne sadık kalarak başaramayacağını vurgulamaktadır. Çevirinin bir yeniden üretim olduğunu inkâr edilemeyeceğini ileri süren Zethsen, Zohar ve Vermeer gibi çeviribilimciler de çevirmenin çeviri etkinliğinde etkin bir aktör rol oynadığını kabul etmektedir ve Bassnett (2006: 173)'ın da belirttiği gibi çevirinin yazarlık gibi bir yaratma yetisi gerektirdiğine inanmaktadır.

Her yazın metninin çevirisinde çevirmenin yorumundan izler bulunduğunu dile getiren Göktürk'e (1986: 105) benzer şekilde çevirmenin çeviri metninin ikinci yazarı olduğunu kabul eden diğer çeviribilimciler arasında "mütercimin orijinal metne hıyanet eden adam" olduğuna inanan Bedrettin Tuncel, her anlayışın bir yaratım olduğunu belirten Hasan Ali Yücel, çeviride asıl olanın erek dildeki yapıtın havasına girmek olduğunu savunan Suut Kemal Yetkin, her çevirinin ister istemez bir yorum olduğunu dile getiren Sabahattin Eyuboğlu, kendi anlatı çevirilerinde kendi üslubundan izler bulan Tahsin Yücel, çeviride amacın çevirmen ile okurun beklenti ufuklarının örtüşmesi olduğunu belirten ve buna uygun yorumbilimsel bir çeviri yaklaşımı geliştiren Gadamer ve Paepcke ve çevirinin bireyselliğini savunan Arnim Paul Frank gelmektedir. Bu çeviri bilimcilerin yanı sıra çevirinin asıl işlevini erek dile doğru aktarım yapmak olduğu görüşünü savunan Cicero ve Horace (Bengi-Öner, 1990: 48) anlam çevirisinin önemine vurgu yaparken, Popoviç (1976: 65) birbirinden farklı kaynak ve erek kültüre ait zihinsel ve estetik süreçlerde görülen farklılıklardan kaynaklanan çeviri metninde kayma ve eksilmelerin önlenemez olduğunu belirtmektedir. Kuran'a (1993: 98) göre ise bir çevirmenin görevi, önce okur olarak kaynak dildeki metni çözümlmek, anlamak ve daha sonra kendi kültürel birikimlerinden yararlanarak kaynak metni yorumlamak ve erek dilde benzer bir metin yaratmaktır. Okurun okuduğu metnin çeviri olduğunu fark etmemesinin çeviri etkinliğinin başarılı sayılabilmesinin koşulu olarak gören Hermans (1997: 63) da çevirmenin kaynak metne bağımlılığından kurtulması gerektiğine inanmaktadır.

Çevirinin nasıl olması gerektiğine ilişkin söylemlerde ortak olan "eşdeğerlik" ilkesi kaynak ve erek dil metinleri arasında yeterli denkleğin sağlanması amacına dayanmaktadır (Aktaş, 1996: 94) ki bunun koşulu da kaynak metnin sırasıyla içeriğini ve biçimini gözeterek biçimsel eşdeğerliğin ve kaynak metnin içeriğinin erek dilde de muhafaza edilmesini gözeterek dinamik eşdeğerliğin sağlanmasıdır (Nida ve Taber, 1982: 24). Salt kaynak dildeki metnin yazarının niyetini erek dile yansıtma amacı güden kaynak metne sadakat anlayışı ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisinden farklı olarak çeviride dinamik eşdeğerlik ilkesi, okuyucu kitlesinin özelliklerini göz önünde bulundurmaktadır (Newmark, 1988: 83). Nitekim "yorumcu aracılığıyla, dilsel göstergeler anlama dönüşür. Ve ancak anlama süreci sonunda metnin söz ettiği şey, konu, dile gelir" (Sayın, 1999: 14). Gadamer'in üretici bir çaba olarak gördüğü çeviri yaklaşımında da çeviri metninin anlamı erek dilin okuyucusu tarafından bağlantılardan yola çıkarak somutlaştırılır ve bu noktada okuyucunun tarihsel konumu merkezi bir öneme sahiptir (Eagleton, 1989: 71).

2. Edebi çeviride başvurulmuş çeviri stratejileri

Farklı metin türlerinin çevirisinde farklı çeviri yöntemlerine gerek duyulduğu bilinen bir gerçektir. Bu tür çevirilerde öncelikle metin türünün tespiti ve sınıflandırılması önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Shakespeare'in sonelerinin çevirisinde izlenen yolun bir aletin kullanma kılavuzununkinden farklı olduğu örneğinden yola çıkarak, her bir metin türünün kendine uygun bir çeviri yöntemiyle ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Metinlerin sadece kurmaca ve kurmaca olmayan metinler olarak sınıflandırılmasının yanı sıra metnin çevirmenine bağlı olarak değişen göreceliliği de göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Bu

durum, farklı türdeki metinlerin çevirisinde ortak bir çeviri yöntemine bağlı kalınmasını imkansızlaştırmaktadır.

Mounin çevirileri dini çeviriler, edebi çeviri, şiir çevirisi, çocuk edebiyatı çevirisi, tiyatro çevirisi, sinema çevirisi ve teknik çeviri gibi farklı türlerde ele almaktadır (akt. Reiss, 2000: 22). Dil bilim ve kültür bilimden hareket eden ve metin türlerinin bireyselliği aşan dil ve yazma edincine göre değişkenlik gösterdiğini belirten Reiß ve Vermeer (1991: 18) ise metin türlerini dört kategoriye ayırmaktadır: Bunlardan birincisi hemen hemen her yazı kültüründe görülen masal, destan, haber, makale, yasa gibi içeriğin ön planda olduğu bilgilendirici metinlerdir. İkinci gruptaki metin türleri, dilsel yaratıcılığın ağırlıklı olduğu soneler, oratoryolar ve Hz. İsa'nın acılarını anlatan dini oyunlar gibi özgün metinlerdir. Üçüncü grupta betimleyici, anlatımsal ya da işlemsel olan ve çevirmenin metinde ağırlık verilen işlevi bulmakla yükümlü olduğu geleneksel bir Japon şiir türü olan Haiku gibi tek bir dile özgü metin türleri yer almaktadır. Dördüncü grupta ise radyo konuşması, reklam, opera, şarkı metni gibi işitsel araçlı metinler yer almaktadır (Tosun, 1991: 96-97).

Çeviriyi iletişimi gerçekleştiren birer eylem olarak gören ve kültürden bağımsız düşünemeyeceğini belirten Reiß ve Vermeer (1991: 18), şiir, roman, deneme gibi farklı türdeki metinlerin yanı sıra aynı türdeki kaynak metinlerle erek dildeki metinler arasında da konu, yazar ve dilsel düzlemdeki farklılıklar nedeniyle kullanılan çeviri yöntemlerinin değişkenlik gösterebileceğine dikkat çekmektedir. Bu noktada Göktürk (2016: 104) metin türleri arasında çevrilebilirliği en zor olan metin türünün, çevirmenin alımlama ve yorumlama yetisini gerekli kılan, açık ve gizli anlamlarla yüklü, çeşitli mecazlar ve söz sanatları muhteva eden yazın çevirisi olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada yazın metninin çevirmeninden gerek kaynak gerek erek dile iyi derece hâkim olması ve çeviri metninde erek dilde yeniden yazarcasına eşdeğerlik sağlaması beklenmektedir (Anamur, 1998: 2).

Bu noktada yazınsal metin çevirilerinde çeviri metninin erek dilde okunabilirliğini sağlayacak çeşitli çeviri stratejileri mevcuttur.

Bu noktada Yazıcı (2007: 31-39) çeviri stratejilerini "sözcük ve tümce düzeyindeki çeviri stratejileri" ve "edimsel çeviri stratejileri" şeklinde iki kategoriye ayırmaktadır. Sözcük ve tümce düzeyindeki çeviri stratejileri de kendi içinde altı kategoriye ayrılmaktadır.

- **Ödünçleme:** Sözcüğü sözcüğüne çeviri kategorisinde yer alan ödünçleme, kaynak dildeki bir ifadenin eşdeğerinin erek dilde bulunmadığı veya kaynak kültürün erek kültüre aktarımının amaçlandığı durumlarda başvurulan bir stratejidir ve biçimsel aktarımın ön planda tutulduğu bu yöntemde kaynak dildeki sözcük erek dilde değişikliğe uğramadan aktarılır (Vinay ve Darbelnet, 1995: 31). Ödünçleme yöntemi de kendi içinde iki kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar doğrudan aktarım ve öyküntüdür. Doğrudan aktarımda kaynak dildeki bir sözcüğün ya hiç değiştirilmeden ya da erek dilin ses yapısına uyarlanarak erek dile aktarımı söz konusudur. Öyküntüde ise kaynak dildeki sözcük erek dile kelimesi kelimesine çevrilerek aktarılır.
- **Somutlaştırma:** Bu stratejide kaynak dildeki genel bir ifade erek dile daha özel anlamına indirgenerek, somutlaştırılarak aktarılır.
- **Üst anlamlı/Alt anlamlı Çeviri:** Burada kaynak dildeki bir sözcüğün erek dile üst veya alt anlamlı karşılığıyla aktarımı söz konusudur.

- **Türetme:** Kaynak dilden erek dile çeviri yaparken erek dilin ve kültürün gözetilerek yeni sözcük türetilmesidir.
- **Telafi:** Erek dilde eşdeğeri bulunamayan bir sözcük veya ifadenin erek okurun anlayacağı en yakın karşılığı ile koyu, italik, tırnak işareti vb. belirteçlerle verilmesidir.
- **Çıkarım:** Kaynak dildeki bir sözcüğün anlamından yola çıkarak nedensel ilişki kapsamında erek dile çevrilmesidir.

Çeviri metnin bütününe gözetildiği edimsel çeviri stratejileri ise yedi alt kategoriye ayrılmaktadır:

- **Yer Değiştirme:** Kaynak dildeki kelime gruplarının erek dile anlamı değişmeden, biçimsel olarak farklı şekilde düzgülenerek aktarılmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de kaynak metindeki cümle öğelerinin erek dile işlev değiştirerek de geçebileceğidir.
- **Açıklama:** Kaynak metinde karşılığı bulunmayan bir ifadenin erek metinde dipnot veya ara sözcüklerle ek bilgi verilerek açıklanmasıdır.
- **Uyarılma:** Kaynak metindeki bir ifadenin erek dilde eşdeğerinin bulunmaması durumunda erek kültüre adapte edilerek çevrilmesidir.
- **Standartlaştırma:** Uyarılmanın karşıtı olan bu stratejide yerelleştirmek yerine kaynak metnin söz dizimsel kurallarına ve dil bilgisi özelliklerine sadık kalınır, ekleme veya çıkarma yapılmaz, sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılır.
- **Perspektif Kaydırma:** Bu strateji ile kaynak dildeki bir sözcük anlamsal olarak erek dilde yeniden düzenlenir.
- **Açıklamalı Çeviri:** Erek dildeki çeviri metninde kaynak metin ile ilgili ek bilgilerin sunulduğu bir stratejidir.
- **Yabancılaştırma / Yerelleştirme:** Çeviri metnin erek okuyucu tarafından "özgün" bir metin olarak algılanmasını sağlayarak çeviri metnini veya çevirmeni görünmez kılan (Venuti, 1995: 1) çeviri stratejileri arasında "çevirmen[in] yazarı olduğunca rahat bırak[tığı] ve okuru ona doğru yaklaştı[rdığı]" yabancılaştırma stratejisi veya çevirmenin "okuru rahat bırak[tığı] ve yazarı ona doğru yaklaştı[rdığı]" (akt. Kurultay, 1985: 198) yerelleştirme stratejisi gelmektedir. Erek kültürde farklılığı vurgulayacak her türlü yöntemle bir tür "direnç" işlevi gören (Munday, 2001: 145) yabancılaştırma stratejisinin aksine yerlileştirme stratejisi erek kültürde kabul görme amacına hizmet etmektedir.
- **Daraltma/Genişletme:** Bu strateji ile kaynak metin erek dile açıklanarak açıklamalarla veya özetlenerek aktarılır.

2.1. Kocadoru'nun "Şehirler"inde başvurulan çeviri stratejileri

Bu çalışma çerçevesinde Yüksel Kocadoru'nun Almanca ve Türkçe dillerinde kaleme aldığı Alm. "Städte" Tr. "Şehirler" adlı aşağıdaki şiiri ve çevirisi karşılaştırılacaktır ve Kocadoru'nun çevirmen olarak hangi çeviri

stratejilerine başvurduğu, Almanca ve Türkçe arasında bir paralellik oluşturma gayretinde olup olmadığı ve kültürel dokuları Almancadan Türkçeye ne şekilde aktardığı irdelenecektir.

Städte

In Babylon suche ich vergebens nach
dem Turm
In Alexandrien erstickt mich die Asche
der verbrannten Bibliothek
In Karthago pinkeln die Kinder auf die Steine
In Granada weinen die Mandelbäume um
die Rosen
In Rom lache ich zusammen mit Atilla
In Colonia springen die elftausend
Jungfrauen von den Türmen
In Wien erzählt mir die Donau die Geschichten
von damals
In Belgrad sehe ich nur Stumme
In Sofia – nur Blinde
In Filibe grüßen mich die Berge
In Selanik weine ich mit den blauen Augen
eines Kindes
in Istanbul holt mich die Wirklichkeit ein
(Kocadoru, 2018: 74)

Şehirler

Babil'de kayıp kulenin
gölgesinde, fani
İskenderiye'de yankı
kütüphanenin küllerinde
bitik
Kartaca'da devrilmiş taşlarda
yitik
Gırnata'da güllerin gözü

yaşlı
 Roma'da Atilla gibi şen
 Köln'de kızlarla başım
 dönük
 Viyana'da Tuna ile
 kol kola
 Belgrad'ta sadece kör
 Selanik'te
 çocukların mavi gözlerinde gözyaşı sel,
 ve
 İstanbul'da aklım başımda
 (Kocadoru, 2018: 75)

İncelenen metin mercek altına alacak olursa, ödüncleme stratejisine başvurulduğu dikkat çekmektedir. Özel isimler kategorisindeki bazı ülke ve şehir isimlerinin çevirisine bakıldığında ödüncleme stratejisinin bir türü olan doğrudan aktarım yapıldığı ve kaynak dilden erek dile değişiklik yapılmadan aktarıldığı dikkat çekmektedir. Çeviri metnindeki doğrudan aktarım yapılan bu sözcükler Alm. Belgrad Tr. Belgrad, Alm. Selanik Tr. Selanik, Alm. İstanbul Tr. İstanbul'dur. Bunun yanı sıra çeviri metninde sözcüğü sözcüğüne çevirinin de tercih edildiği ve "birebir çeviri işlemi" (Yalçın, 2015: 99) yapılarak kaynak metindeki cümle dizinin ve sözcüklerin birebir benzerinin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; Städte Tr. Şehirler. Birebir çevirinin yanı sıra çeviri metninde somutlaştırma stratejisine de başvurulmuştur. Örneğin; Almanca "weinen" sözcüğü Türkçeye "gözü yaşlı" olarak aktarılırken kaynak dildeki bir ifade erek dilde özel bir anlama indirgenmiştir. Yine şiirin bir başka dizisinde "weine ich mit den blauen Augen" ifadesi "çocukların mavi gözlerinde gözyaşı sel" şeklinde somutlaştırılmıştır. Buna benzer şekilde çeviri metninde kaynak dildeki bir sözcük olan "lachen" Türkçeye üstanlamlı karşılığı olan "şen" şeklinde aktarılırken, Almanca "In Istanbul holt mich die Wirklichkeit ein" ifadesi Türkçeye aktarılırken uyarılma stratejisi ile "İstanbul'da aklım başımda" şeklinde çevrilmiştir.

Çeviri metninde dikkat çeken bir diğer çeviri stratejisi ise Almandaki sözcüklerin nedensel ilişki bağlamından yola çıkılarak Türkçeye aktarımıdır. Çıkarım olarak adlandırılan bu stratejiye aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Alm. In Babylon **suche ich vergebens nach dem Turm** → Tr. Babil'de kayıp **kulenin gölgesinde**, fani.

Alm. In Rom **lache ich zusammen mit Atilla** → Tr. Roma'da **Atilla gibi şen**

Alm. In Belgrad **sehe ich nur Stumme** → Tr. Belgrad'ta **sağlırlar müdavim**

Erek dilde karşılığı bulunamayan ifadelerin erek dildeki en yakın karşılığının bulunarak çeşitli ikonografik belirteçlerle vurgulandığı telafi ve erek kültürden hareketle yeni sözcük türetilmesine dayanan türetme stratejisine ilişkin ise çeviri metninde bulguya rastlanmamıştır.

Çeviri metnindeki edimsel ifadelerin çevirilerinde ilk dikkat çeken yer değiştirme stratejisine başvurularak Almandaki kelime gruplarının erek dile biçimsel olarak farklı şekilde düzgülenerek aktarıldığıdır.

Örneğin; Alm. die Asche der verbrannten Bibliothek Tr. yanık kütüphanenin gölgesinde. Bunun yanı sıra çeviri metninde "okur[un] rahat bırak[ıldı] ve yazar[ın] ona doğru yaklaştı[ıldı]" (akt. Kurultay, 1985: 198) yerleştirme stratejisine de başvurulmuştur. Örneğin; Alm. Babylon Tr. Babil, Alm. Alexandrien Tr. İskenderiye, Karthago Tr. Kartaca, Alm. Granada Tr. Gırnata, Alm. Rom Tr. Roma, Alm. Colonia Tr. Köln, Alm. Wien Tr. Viyana ve Alm. Donau Tr. Tuna. Ayrıca kaynak metindeki "In Filibe grüßen mich die Berge" ve "In Sofia - nur Blinde" tümceleri ise erek dile çevrilmemiş, çeviri metnine daraltma stratejisi uygulanmıştır. Çeviri stratejilerinden uyarlama, standartlaştırma ve açıklamalı çeviriye ilişkin verilere ise çeviri metninde rastlanmamıştır. Aşağıdaki tablo hem Almanca hem Türkçe kaleme alınan Kocadoru'nun şiirindeki çeviri stratejilerini özetler niteliktedir.

Kaynak Metin	Erek Metin	Çeviri Stratejisi
Städte	Şehirler	sözcüğü sözcüğüne çeviri
In Babylon suche ich vergebens nach dem Turm	Babil'de kayıp kulenin gölgesinde, fani	yerleştirme ve çıkarım
In Alexandrien erstickt mich die Asche der verbrannten Bibliothek	İskenderiye'de yanık kütüphanenin küllerinde bitik	yerleştirme, yer değiştirme, çıkarım
In Karthago pinkeln die Kinder auf die Steine	Kartaca'da devrilmiş taşlarda yitik	yerleştirme, çıkarım
In Granada weinen die Mandelbäume um die Rosen	Gırnata'da güllerin gözü Yaşlı	yerleştirme ve uyarlama
In Rom lache ich zusammen mit Atilla	Roma'da Atilla gibi şen	yerleştirme, üstanlamlı çeviri ve çıkarım
In Colonia springen die elftausend Jungfrauen von den Türmen	Köln'de kızlarla başım dönük	yerleştirme ve çıkarım
In Wien erzählt mir die Donau die Geschichten von damals	Viyana'da Tuna ile kol kola	yerleştirme ve genişletme
In Belgrad sehe ich nur Stumme In Sofia - nur Blinde In Filibe grüßen mich die Berge	Belgrad'ta sadece kör	ödüncleme, çıkarım ve daraltma
In Selanik weine ich mit den blauen Augen eines Kindes	Selanik'te çocukların mavi gözlerinde gözyaşı sel,	ödüncleme, çıkarım ve daraltma
in Istanbul holt mich die Wirklichkeit ein	ve İstanbul'da aklım başımda	ödüncleme ve uyarlama

Görüldüğü gibi Kocadoru'nun Almanca "Städte" adlı şiirinin Türkçe çevirisine ilişkin yapılan incelemede çeşitli çeviri stratejilerine rastlanmıştır. Bunlar, doğrudan aktarım, sözcüğü sözcüğüne çeviri, somutlaştırma, üstanlamlı/altanlamlı çeviri, çıkarım, yer değiştirme ve yerleştirme ve daraltma stratejileridir.

3. Sonuç

Çeviri etkinliği esnasında çevirmenin başvurduğu çeviri stratejilerinin ele alındığı bu çalışmada Bassnett, Schleiermacher, Vermeer, Bassnett ve Hermans gibi farklı çeviribilimcilerin görüşlerine ve çevirmenin çeviri etkinliğinde ne ölçüde özgür davranabileceğine, hangi çeviri stratejilerine başvurabileceğine yer verilmiştir. Bu bilgilerin ışığında Kocadoru'nun "Şehirler" adlı şiirinin çevirisi Almanca aslı ile karşılaştırılmıştır ve şairin Almanca şiirinin Türkçe çevirisinde hangi çeviri stratejilerine başvurduğu ortaya konmuştur. Bütün bu bilgilerden hareketle, Kocadoru'nun genel çeviri stratejilerinin eklettik kullanımını tercih ederek, kaynak metnin yarattığı duyguyu erek dile de aktarmaya ve çoğunlukla çıkarım ve uyarlamaya başvurarak yerelleştirme yoluyla kaynak metni okura yaklaştırmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Anamur, H. (1998). Özgün Bir Yazınsal Çeviri Eleştirisi Önerisi: Beş Düzeyli Nesnel Eleştiri Yöntemi. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (8), 1-13.
- Bassnett, S. (2006). *Writing and Translating. The Translator as Writer*. (Ed. Susan Bassnett and Peter Bush). London: Continuum.
- Bengi-Öner, I. (1990). *A Re-Evaluation of the Concept of Equivalence in the Literary Translations of Ahmed Midhat Efendi: A Linguistic Perspective*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Eagleton, T. (1989). *Literary Theory: An Introduction*. Oxford: Basil Blackwell.
- Göktürk, A. (1986). *Dillerin Dili*. İstanbul: Çağdaş,
- Hermans, T. (1997). *Çeviri Anlatıda Çevirmenin Sesi*. (Çev. Alev Bulut Kuram). İstanbul: Kur.
- Kocadoru, Y. (2018). *Türk Hilali – Frenk Diyarından Şiirler* (Çev. Y. Kocadoru). Konya: Gençlik Kitabevi.
- Kuran-Burçoğlu, N. (1993). *Kültürlerarası İletişim Aracı Olarak Çeviri: Ingeborg Bachmann'ın 'Das Dreißigste Jahr' Adlı Öyküsünün Türkçe ve İngilizce Çevirileri Üzerine Bir Çeviri Eleştiri Denemesi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları/512.
- Kurultay, T. (1985). Çeviri Yöntemi Üzerine Düşünceleriyle F. Schleiermacher. *Dün ve Bugün Çeviri 1: 191-217*. İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları.
- Moran, B. (2001). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies*. London: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York - London: Shanghai Foreign Language education Press.
- Nida, E. & Taber, C. (1982). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
- Popoviç, A. (1976). *The Concept of 'Shift of Expression' in Translation Analysis. The Nature of Translation*. (Der. J. Holmes vd.). The Hague: Mouton.
- Raková, Z. (2016). *Çeviri Kuramları (Les théories de la traduction)*. (Çev. Y. Polat). Ankara.
- Reiß, K. & Vermeer, H. J. (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Reiß, K. (2000). *Translation Criticism, the Potentials and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment*. (Çev. E. F. Rhodes). Manchester, U.K.: New York: American Bible Society.
- Rıfat, M. (2003). *Çeviri Seçkisi I. Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Dünya.
- Rıfat, M. (2004). *Çeviri Seçkisi II, Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı*. İstanbul: Dünya Yayıncılık A.Ş.
- Sayın, Ş. (1999). *Metinlerle Söyleşi*. İstanbul: Multilingual.

- Tosun, C. (1991). Çeviride Anlam Boyutu. *Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, Ankara.
- Ülsever, R. Şeyda (2005). *Karşılaştırılmalı Edebiyat ve Edebi Çeviri*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Venuti, L. (1995). *Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Vermeer, H. J. (1992). *Skizzen zu einer Geschichte der Translation*. Band 1. Frankfurt/Main: Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
- Vinay, J. P. & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistic of French and English: A Methodology for Translation*. (J. C. Sager, & M. J. Hamel, Dü) Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri. Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual.
- Yücel, F. (2006). *Ahlamlama Estetiđi Açısından Çeviri*. Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, s.489-504.